juist zou wezen, onder kerkelijke Theologie te verstaan een »wetenschap die beoefend wordt ten behoeve van de Kerk en die bepaald voor haar bestemd is", dan geldt dit niet alleen voor de Theologie in de dagen der Republiek, maar evenzeer voor elke Theologie, ook die thans onderwezen wordt aan de Staatsuniversiteiten. Zelfs zou het niets baten, wanneer Prof. Bruining er zich op beroepen wilde, dat de Theologie vroeger toch veel meer afhankelijk was van de Kerk dan nu. Want wie de historie kent, weet, hoe de Overheid in de dagen der republiek van een subjectie der professoren onzer Universiteiten aan de Gereformeerde Kerken al zeer weinig heeft willen weten, en de gevallen van Arminius, Roëll e. a. zijn genoegzaam om te bewijzen, hoe de Overheid meermalen Professoren handhaafde, die naar het oordeel der Kerk allerminst zuiver waren in de leer.

Niet de nauwe band aan de Kerk is dan ook het eigenlijke bezwaar, dat Prof. Bruining tegen deze zoogenaamde Kerkelijke Theologie heeft, maar veeleer dat deze Theologie uitging van de »geopenbaarde heilswaarheid" (blz. 6) of gelijk hij elders zegt, dat ze nog vasthield »aan godsdienstige voorstellingen, die de vrucht waren van eene op bovennatuurlijke wijze, van buiten af, den menschen geworden openbaring" (blz. 8) De kerkelijke Theologie is derhalve voor Prof. Bruining die Theologie, die nog gelooft aan de openbaring, die God de Heere ons schonk in Zijn Woord en die het te doen is om de kennisse, welke God ons daarin van Zich zelf schonk, na te speuren, in te denken en in systeem te brengen. Deze Theologie nu is niet „kerkelijk", maar *Christelijk*, omdat ze ootmoedig voor het woord van Christus buigt en gelooft wat Hij ons aangaande den Vader heeft geopenbaard.

Van deze Christelijke Thoelogie nu verklaart Prof. Bruining, dat ze sinds het midden der voorgaande eeuw als wetenschap heeft afgedaan en dat er daarom voor haar geen plaats meer is aan de School der Wetenschap, d. w. z. aan de Universiteit. Wel constateert hij dit alleen als de »overtuiging, die in steeds wijder kring en bij toeneming beslister zich deed gelden", zonder zelf over de juistheid van deze meening zich uit te laten, maar aan het slot van zijn rede, waar hij zijn eigen meening over het voortbestaan der Theologische faculteit wel uitspreekt, wraakt hij deze overtuiging niet alleen in geen enkel opzicht, maar blijkt duidelijk genoeg, dat hij zelf geheel op dit standpunt staat. Doch ook afgezien daarvan kan het feit, dat in een zekeren tijd in een zekeren kring van geleerden getwijfeld wordt aan het wetenschappelijk karakter van een vak, dat dusver algemeen als wetenschap gold, nog geen grond wezen voor den Staat om dit vak van de Universiteit te verwijderen. Er zijn evenzeer kringen, waarin alleen de sciences exactes, de natuurwetenschappen, als ware wetenschap worden beschouwd en het recht op dien naam aan al wat daarbuiten valt, betwist wordt. Zelfs is het onder geleerden nog altoos een open vraag, of met name de historie en de philosophie wel op den naam van wetenschap aanspraak mogen maken. Wat zou Prof. Bruining er van zeggen, wanneer de Staat op dien grond deze vakken eens van de Universiteit verwijderen ging?

Prof. Bruining begant ook hier de fout, die de moderne theologen telkens weer begaan, dat zij hun inzicht voor de *uitspraak van de wetenschappelijke wereld* houden en daarom meenen, dat de Staat voor die uitspraak zich onvoorwaardelijk te buigen heeft. Dat de Theologie een der oudste wetenschappen is, die zelfs de stammoeder is, waaruit onze Universiteiten zijn voortgekomen; dat ze een roemvolle historie achter zich heeft, zooals schier niet een andere wetenschap kan aanwijzen, en de diepste denkers en machtigste genieën zich aan deze wetenschap hebben gewijd, doet er niet toe. De Theologie als »wetenschap« heeft afgedaan, verklaren de moderne geleerden; daarom kan zij, die eens de Koningin der wetenschappen heette, thans haar plaats inruimen voor de spiksplinternieuwe wetenschap van de godsdienstwetenschap en wordt ze zelf verbannen naar het kerkelijk seminarie.

Was deze Theologie nu metterdaad aan verval van levenskracht weggestorven, en was er geen man van wetenschap meer, die haar beoefende, zoo zou voor zoo smadelijk einde nog oorzaak wezen. Maar Prof. Bruining zal dit toch niet durven beweren. De kerkelijke Theologie, zooals hij het noemt, met name de Dogmatiek, vond ook in onze eeuw nog beoefenaars, aan wie zeker niemand het recht op den naam van wetenschappelijk zal betwisten. Om van het buitenland niet eens te spreken, behoeven we hier alleen maar den naam te noemen van Prof. Bavinck, wiens magistrale werk, de Gereformeerde Dogmatiek, algemeene waardeering heeft gevonden en ook door de studenten aan onze Staatsuniversiteiten niet zonder vrucht wordt gebruikt. Welk recht heeft dan de Staat, omdat in zekere moderne kringen de Theologie en met name de Dogmatiek niet meer als »wetenschap« beschouwd wordt, haar buiten de Hoogeschool te sluiten? Daarover gaat toch de strijd. Niet, omdat de Dogmatiek toevallig niet past in het kader der godsdienstwetenschap, maar omdat ze geen »wetenschap« is, behoort ze volgens de modernen aan de Universiteit niet meer thuis.

Nu betwisten we natuurlijk niet het recht der modernen om aldus voor zich zelf te oordeelen. Die opvatting hangt saam met hun geheele levens- en wereldbeschouwing, waarin voor het bovennatuurlijke geen plaats is. Maar het is een petitio principii, wanneer ze, gelijk Prof. Bruining deed, in een historisch betoog uitgaan van de onderstelling, dat hun gevoelen het alleen ware en wetenschappelijk juiste is. En nog stuitender wordt dit, wanneer op dien grond wordt verdedigd, dat de Regeering aan deze kerkelijke Theologie geen plaats meer mag inruimen aan onze Staatsuniversiteiten. Hoe de Regeering, door aan dien eisch toe te geven, niet de neutraliteit handhaafde, maar haar juist omgekeerd met beide voeten vertrad, zal in een volgend artikel worden aangetoond.

DR. H. H. K.

Leestafel.

1. F. BETTEX. VAN DE GROOTHEID DES DRIEËNIGEN GODS. J. H. Kok, 1914. — Kampen.

Van dit werk van PROF. BETTEX verschenen in Duitschland in enkele weken niet minder dan 3 oplagen. De VEREENIGING TER BEVORDERING VAN CHRISTELIJKE LECTUUR biedt er ons een welgeslaagde hollandsche vertaling van.

Ook in dit zijn boek doet BETTEX een blik slaan in natuur en genade en wekt dus op tot verheerlijking van God.

Tot verheerlijking van den eenigen waarachtigen God.

In zijn WOORD VOORAF, dat hij lang vóór het uitbreken van den oorlog schreef, wijst hij er op hoe, in tegenstelling met vóór honderd jaar, het Geloof aan God in breede kringen van het volk al meer afneemt. Niet echter om weer op te wekken tot een algemeen Godsgeloof, maar om de waarheid van het christelijk Godsgeloof te doen uitschitteren, schreef hij dit zijn boek. Het is, en dat is het eigenaardige van dit werk over het mysterie der HEILIGE DRIEËENHEID, dat BETTEX vooral de GROOTHEID des Drieëenigen Gods wil doen uitkomen. Zijn grootheid niet alleen in de geestelijke, maar ook in de stoffelijke wereld; niet alleen in het rijk der genade, maar ook in dat der natuur. En dat niet maar speculatief of bespiegelend, maar zoo, dat ook de ziel er door wordt aangegrepen. Hij roept dan ook alle Christenen, die, zoo als hij zegt, nog dien naam verdienen, toe: Laat ons de grootheid des Drieëenigen Gods gadeslaan in Zijn stoffelijke en geestelijke schepping, om daardoor ook groot te worden naar den inwendigen mensch.

De machtige bekoring van dit boek ligt dan ook in den ruimen blik, dien BETTEX, als veelzijdig geleerde, heeft op het natuurlijk leven in den ruimsten zin van dit woord; in den diepen blik dien hij, als christen, heeft in het geestelijk leven; en in zijn dat tweeërlei leven bezien tot in zijn laatsten grond en diepste oorzaak: God Drieëenig.

Uitgaande van het 3e vers van Psalm 145: *De* HEERE *is groot en Zijne grootheid is onderzoekelijk*, wijst hij in de eerste 66 bladzijden van zijn boek op de GROOTHEID Gods. Om, door op zijn wijze die grootheid te doen uitkomen, het geestelijk leven te verruimen van die christenen, welke zoo vaak klagen, zuchten, vertwijfelen, zorgen en onthutst zijn, omdat zij, zooals hij het scherp maar juist uitdrukt, voor hun bewustzijn, *een te kleinen God hebben*.

Van blz. 66—120 wijst hij er op dat en waarom *groot is ook de Zoon*.

Het derde en laatste onderdeel dat van 120—172 loopt, leidt BETTEX in met de woorden: *Ik geloof aan den Heiligen Geest, die door de profeten gesproken heeft*.

De bedoeling van het boek meen ik niet beter te kunnen doen kennen dan waar BETTEX spreekt over „de grootheid van den Zoon".

Hier ontwikkelt hij eenzelfde gedachte, die wij gereformeerden ook wel dûs onder woorden brengen, dat de ZOON niet alleèn Heils- maar ook Scheppings-middelaar is.

Een zuiver Schriftuurlijke, maar vaak, zelfs onder ons, niet genoegzaam bedachte gedachte.

Zonder onze terminologie te gebruiken, wijst BETTEX er terecht op, dat de volle grootheid van CHRISTUS niet tusschen de enge lijnen van persoonlijke heilservaring wordt bevat. Maar dat Hij ook is het Hoofd van het zichtbare en onzichtbare heelal; het beginsel der wereldgeschiedenis en van de natuurgeschiedenis; en hij verwijst dan naar Col. I: 16 en 17. Zeer juist voegt BETTEX daar aan toe: „die dat uit het oog verliest en alleen de enkelingen tot Jezus brengen wil, is ook zelden in staat Hem geestelijk verder te volgen".

Eenzelfde gedachte zit voor bij wat BETTEX in zijn laatste deel ontwikkelt.

Na daarin toch op schriftuurlijke gronden te hebben aangetoond, dat wij het recht hebben van den HEILIGEN GEEST als van een Goddelijke persoonlijkheid te spreken, wijst hij er op, dat het werk van den HEILIGEN GEEST niet opgaat in zoo als wij het noemen: Zijn zaligmakende, maar dat men ook een oog moet hebben voor, wat onder ons heet: Zijn algemeene werkingen.

En wanneer BETTEX op het einde van zijn boek de christenen opwekt, den Drieëenigen God niet slechts om hun *persoonlijk* welzijn hier en hierboven te bidden, maar om groote dingen, om een groote erkenning van zijn grootheid, opdat wij in Hem, Die altijd al ons begrip en voorstellingen ver overtreffen zal, groot worden, — dan doet het goed ook bij BETTEX deze woorden te lezen.

Hij toch komt daar op, evenals in heel zijn boek, voor een zijde van de waarheid van ons christelijk Geloof, die tegenover een andere, zij het ook zeker niet minderwaardige, maar al te vaak wordt vergeten.

En daarom moet: VAN DE GROOTHEID DES DRIEËENIGEN GODS ook onder ons worden gelezen.

2. DS. J. V. D. LINDEN. DE HEERE IS MIJN HERDER. Verklaring van den 23sten Psalm. J. H. Kok. — 1914 — Kampen.

In kleiner formaat, maar even keurig gebonden, is ook dit boekje, een uitgave van de VEREENIGING TER BEVORDERING VAN CHRISTELIJKE LECTUUR. De gevierde en geliefde Haagsche prediker, die ten vorigen jare onder groote blijken van waardeering zijn ambtsjubileum mocht herdenken, biedt in deze toelichting bij Psalm 23 een reeks van 12 meditaties, die saam een eenheid vormen.

Over even zoovele hoofdstukken verdeeld, zijn zij betiteld: Mijn Herder; Het vertrouwen op den Herder niet beschaamd; In grazige weiden, aan stille wateren; Verkwikking; Het spoor der gerechtigheid; Om Zijns naams wille; In het dal der schaduwen des doods I; In het dal der schaduwen des doods II; De tafel toegericht; De gezalfde en Zijn overvloed; Een rijk bemoedigend uitzicht; en Ten volle verzekerd.

Het was een goede gedachte der bovengenoemde VEREENIGING, tegelijk met BETTEX' zoo even besproken boek, ook dit werk uit te geven.

Legt BETTEX' boek nadruk en wekt het op tot een zien van de grootheid Gods óók in de breedte van het leven, v. D. LINDEN legt in zijn boekske nadruk en wekt op tot een zien van die grootheid in de diepte van het leven, van het innige leven.

Toch miskent hij niet dat waar BETTEX voor opkomt, zooals BETTEX niet tegen het *persoonlijke* zelf, maar alleen tegen het tot-eenzijdigheid-worden er van waarschuwt.

Ds. V. D. LINDEN's toelichting van Psalm 23 werpt, door een nauwkeurige en bezonnen uitlegging, metterdaad rijker licht over dit voor ieder christen zoo troostrijk stuk der Schriftuur. En daarbij heeft V. D. LINDEN zich in dezen psalm blijkbaar zoo ingevoeld, dat het hem een vanzelfheid is geworden de echte en onvervalschte mystiek, die er in wordt uitgezongen, in al haar teerheid voor zijn lezer te vertolken. Ook is het hem gelukt de oostersche beeldspraak, die niet altijd wordt verstaan, in haar volle schoonheid te doen uitkomen.

Het is een „gulden boeksken" wat Ds. V. D. LINDE ons hier biedt.

3. Ds. G. ELZENGA. Gereform. Predikant te Kampen. VERKLARING VAN DEN HEIDELBERGSCHEN CATECHISMUS. Derde druk. — Kampen — J. H. Kok — 1914.

Dat van deze, ten dienste der catechisanten, geschreven VERKLARING van den HEIDELBERGER, reeds vroeger door mij hier besproken, thans een derde druk noodig was, pleit zeker voor haar veelvuldig gebruik.

Ook nu weer het boek doorziende, kan ik begrijpen, dat deze zakelijke en beknopte verklaring als een, tot het kennen van onzen onovertroffen CATECHISMUS zeer dienstig handboek, in druk gebruik is.

Ook in de juiste en zeer praktikale toelichting van de ZONDAGEN, die over de WET handelen, levert Ds. ELZENGA hier voortreffelijk werk. Zoo trof mij o.m. dat hij, bij zijn toelichting op het 6e gebod, in verband met doodstraf, oorlog en noodweer, er terecht op wijst, dat het *Gij zult niet doodslaan*, »niet in volstrekten zin is te verstaan". Eene zeer eenvoudige waarheid, maar waaraan te herinneren allerminst overbodig is. In onze dagen toch schijnt zij, althans wat den *Oorlog* betreft, zelfs door enkele predikanten te zijn vergeten.

Aan catechisanten, maar ook aan hen, die reeds tot het H. Avondmaal zijn toegelaten en zich het vroeger geleerde nog eens willen herinneren, kunnen wij deze verklaring van Ds. ELZENGA ten zeerste aanbevelen.

G.

Officieele Berichten.

De classis Klundert heeft in hare vergadering van 25 Febr. j.l. den heer J. R. Goris, candidaat aan de Vrije Universiteit, praeparatoir onderzocht en met algemeene stemmen beroepbaar gesteld bij de Geref. Kerken in Nederland.

Namens de classis voornoemd:

P. NOMES, *h. t. scriba*.

Mededeeling van de deputaten der classis Heerenveen voor den Evangelisatie-arbeid in den Zuid-Oosthoek van Friesland.

Een blijde mededeeling hebben de deputaten voornoemd te doen aan de Geref. Kerken in ons vaderland en aan al de broeders en zusters, die in den loop der jaren hunne belangstelling hebben getoond voor den Evangelisatie-arbeid in den geestelijk zoo armen Z.-O.-hoek van Friesland.

18 Febr. j.l. kwam te Gorredijk, een schoon maar wereldsgezind dorp, de kerk des Heeren tot openbaring, en werd de wensch van vele jaren eindelijk vervuld. Onder leiding van Ds. J. R. Dijkstra te Joure, werden des middags de ambtsdragers gekozen, die des avonds in hunne ambten werden bevestigd. Het eenvoudig, maar net kerkgebouw was des avonds geheel gevuld met een aandachtig luisterende schare. Goede woorden werden gesproken door Ds. Dijkstra, Ds. van Dijk te Knijpe en Ds. Kerssies te Wolvega, woorden, waardoor de blijdschap over de daden des Heeren werd vertolkt, maar ook de gemeente werd opgeroepen tot het vervullen van hare dure roeping in deze omgeving van ongeloof en wereldddienst.

Aan deze mededeeling verbinden de deputaten echter een dringende bede. Zal de arbeid te Gorredijk, het centrum, het hart van den Z.-O.-hoek, een gezegenden voortgang hebben, dan moet zoo spoedig mogelijk een Dienaar des Woords worden beroepen. Door Gods goede gunste kwam de gemeente reeds in het bezit van een schoone pastorie en een doelmatig kerkgebouw, maar haar ontbreekt, bij alle inspanning, voorshands nog de kracht, ten volle een predikantstraktement te betalen. Daarom besloot de classis Heerenveen, vergaderd 25 Febr. j.l., naar hun advies de deputaten te machtigen, deze kleine kerk, die, wanneer het den Heere behaagt, een schoone toekomst heeft, te subsidieeren met een zoodanig bedrag, dat aanstonds tot het beroepingswerk kan worden overgegaan. Evenwel stelt dit besluit zware eischen aan de kas der deputaten, weshalve zij door dezen een dringend beroep doen op allen, die hebben leeren bidden om de komst van het Godsrijk ook in den donkeren Z.-O.-hoek van Friesland, om een extra gave te willen offeren voor den hoopvollen arbeid te Gorredijk.

Bereide de Heere vele milde harten, opdat de penningmeester, br. J. H. Bekkering, te Heerenveen, spoedig een lange lijst van bijdragen voor dit heerlijk werk moge kunnen publiceeren.

Namens de deputaten voornoemd:

G. KERSSIES, *scriba*.

Wolvega, 26 Febr. 1915.

Kort verslag van de vergadering der classis Klundert op 25 Febr. 1915.

De vergadering wordt geopend door Dr. V. Hepp, als voorzitter naar toerbeurt, na gezang, schriftlezing en gebed.

De credentiebrieven worden onderzocht door de D.D. Basoski en Ruijs.

Inmiddels worden de notulen gelezen.

Het rapport der credentiebrieven is, dat alle kerken wettig zijn vertegenwoordigd. Aan een diaken uit de kerk van W. wordt, de redenen gehoord, keurstem verleend.

Hierna worden de gelezen notulen, met een enkele wijziging, vastgesteld.

Alsnu wordt, na rapport der deputaten ad ex.., het praeparatoir examen gehouden van cand. J. R. Goris. Na predikatie over Ev. Joh. 3 : 16, onderzoek in exegese O. T. over Amos cap. 3 door Ds. Horjus; N. T. over Col. 2 door Ds. Nomes, en dogmatiek door Ds. van Dam, wordt deze broeder met volle vrijmoedigheid toegelaten tot proponent in de Geref. Kerken, het geen hem door den praeses met hartelijke toespraak wordt meegedeeld, waarna de vergadering hem Ps. 134 : 3 toezingt.

De vacatuurdiensten worden overeenkomstig de aanvragen toegestaan n.l. Drimmelen: Maart, Van Dam; April, Horjus; Mei, Nomes. Raamsdonk: Maart, Ruijs; Mei, Basoski. Roosendaal: Maart, Goris; Mei, Hepp.

Op ingekomen schrijven van deputaten der Zending onder de Joden, wordt als correspondent aangewezen Ds. Basoski, en voor de collecte aangewezen dit jaar de maand Augustus.

Van den Evangelisatie-arbeid wordt gerapporteerd, dat Helmond, gesteund door de deputaten, zal gaan beroepen; te Heerlen zal de kerk eerstdaags worden geïnstitueerd, en ook daar een Dienaar des Woords worden beroepen. Roosendaal en Maastricht gaan vooruit. Op hulp voor volteekening der leening wordt aangedrongen. Meer plaats voor militairen tot kerkbezoek te Roosendaal wordt door een afgevaardigde gevraagd.

Het jaarrapport van den quaestor der classis wijst uit, dat er dit jaar over het algemeen iets minder is gecollecteerd voor alle zaken.

De meeste deputaatschappen worden gecontinueerd, voor die ad examina zal na overleg een jaarlijksche voordracht worden gedaan. Voor approbatie en losmaking tusschentijds worden aangewezen de kerken Breda en Zevenbergen.

Bij de rondvraag naar art. 41 K. O. wordt o. a. aan de kerk van Moerdijk een aanbeveling van de classis verstrekt, daar, door opzegging der hypotheek, deze kerk, zoo zij niet slaagt een nieuwe hypotheek te krijgen, een obligatieleening in aandeelen zal trachten te plaatsen, om publieken verkoop te voorkomen.

Aan andere kerken wordt in tuchtzaken of moeilijkheden advies verstrekt.

De voorstellen der kerken van W. en K. worden aangehouden wegens het late uur.

Voor vraag naar ressortswijziging in het Westen der classis worden tot advies en voorstellen op de e.k. classis benoemd: Ds. Goris, Ds. Nomes en Ds. Ruijs.

Na behandeling van een bezwaar over het verplaatsen der samenkomst wordt goedgevonden, onderzoek te doen, of te Roosendaal gelegenheid is voor vergadering dezer classis wegens beter reisgelegenheid.

De e.k. vergadering wordt bepaald op Donderdag 6 Mei te Breda; roepende kerk is Dinteloord.

Art. 43 behoeft niet toegepast te worden.

Na dankgebed door den scriba, Ds. Nomes, sluit de praeses de vergadering.

Namens de classis:

L. G. GORIS, *h. t. assessor*.

Buitenland.

Frankrijk. Het pauselijk gebed om den vrede verboden. Een vrijdenker omgekeerd.

Sedert den val van het tweede Keizerrijk heeft bijna altoos het anti-clericalisme of liever de anti-religieuse zin in Frankrijk den boventoon gehad. Het land herstelde zich na '70 snel van de slagen, die het door den oorlog met Duitschland gekregen had. In dien tijd van voorspoed op stoffelijk gebied werd op de meest cynische wijze met de religie gespot; de regeering, hoe dikwijls ook wisselende, moest anticlericaal zijn om op een meerderheid in het parlement te kunnen rekenen. Maar sedert den oorlog is het anders geworden. De Fransche regeering benoemde aalmoezeniers voor het leger, zij liet de geestelijke broeder- en zusterschappen, die zij uit het land verdreven had, weder toe, en bij duizenden stroomden monniken en nonnen het land weder in. Een enkele maal heeft het geschenen, alsof de oude vijandschap tegen de kerk bij de regeering weder herleefde. Het was toen zij verbood, dat in de Roomsche kerken het gebed dat door den Paus was voorgeschreven om op Zondag 7 Febuari te bidden, zou uitgesproken worden.

Dit gebed luidt als volgt:

»Beangstigd door de verschrikkingen van een oorlog die volkeren en naties in hun bestaan bedreigt, vluchten wij, o Jezus, tot uw liefdevol hart als tot ons veiligst toevluchtsoord. Tot U, o God van barmbartigheid, zuchten wij smeekend: wend van ons af den vreeselijken geesel tot U, o Koning des Vredes bidden wij vurig: schenk ons spoedig den gewenschten vrede.

»Uit uw goddelijk hart helst gij de heilige liefde doen stralen over geheel de wereld, opdat alle tweedracht zou verdwijnen en onder de menschen de liefde alleen zou heerschen; toen Gij op aarde waart klopte Uw hart van teeder medelijden met alle menschelijk leed. Ach, dat Uw hart zich ook over ons ontferme in dit uur, dat zoo zwaar op ons drukt met zooveel rampzaligen haat en zooveel ontzettend bloedvergieten!

»Heb medelijden met zoovele moeders die in zorg zijn en angst over het lot harer zonen; heb medelijden met zooveel huisgezinnen die van hun hoofd zijn beroofd; heb medelijden met het ongelukkig Europa, waarover zulk een vreeselijke ramp is neergekomen!

»Stort den heerschers en den volkeren gedachten des vredes in; laat de strijd ophouden die de naties verscheurt; geef dat de menschen elkaar weer den kus des vredes schenken; gedenk dat gij hen voor den prijs van uw bloed tot broeders gemaakt hebt! Eens hebt gij vol liefde gehoord naar den hulpkreet van den Apostel Petrus: „Red ons, Heer, want wij vergaan," en Gij hebt rust bevolen aan de wilde golven; o laat u ook thans verbidden, verhoor genadig ons vertrouwvol gebed en geef aan de wereld weder rust en vrede.

»En gij, o Allerzaligste Maagd, help ons, bescherm ons en red ons ook thans, zooals vroeger in tijden van groote beproevingen. Amen."

Waarom werd dit gebed verboden? Omdat er, zoo meent men althans, niet in gevraagd wordt om de zegepraal der Fransche wapenen. Het zou het volk moedeloos maken wanneer een gebed gedaan werd, waarin alleen om terugkeer van den vrede gesmeekt werd. Wij houden er ons van overtuigd, dat wanneer de paus een gebed had verordend om te vragen om de overwinning van de Franschen, een storm daartegen zou opgestoken zijn in het kamp der ongeloovigen, gelijk er van liberale zijde zoo gesmaald wordt op het gebed van den Duitschen Keizer.

Maar, zal men vragen, hoe komt de Fransche regeering er toe, te verbieden dat een gebed dat door het Hoofd der Roomsche kerk voorgeschreven is, gebeden wordt? Is er in Frankrijk dan geen wet op scheiding van kerk en staat? Hoe is het dan mogelijk, dat de regeering zich bemoeit met zaken die het inwendige leven der kerk betreffen? De Fransche regeering zal denkelijk wel den oorlogstoestand als verontschuldiging voor haar optreden opgeven. Maar wij zijn er van overtuigd, dat de Fransche radicalen voor negen jaren daarom scheiding van kerk en staat doordreven, om het staatsgeld aan de Roomsche kerk te onttrekken en aldus hare positie te verzwakken. Niet het beginsel: „een vrije kerk in een vrijen staat" daartoe was de drijfveer, maar wel de gedachte: de macht der Roomsche kerk moet gefnuikt door haar van haar leeftocht te berooven.

De oorlog die zooveel slachtoffers ook in Frankrijk eischte, heeft menigeen van zijn ongeloof doen terugkeeren. Onder hen behoort de letterkundige Lavredan, die het volgende, hetgeen ook in radicale bladen afgedrukt werd, schreef:

»Hoe vreeselijk brandend zijn de wonden van een volk, in welke niet een druppel van het bloed van dien Wonderbare vloeit, als een genezende balsem; van dien Wonderbare, ach ik durf Hem niet noemen; Hij was zoo goed, en ik? Wat werd van Frankrijk, als Zijne kinderen niet geloofden, zijne vrouwen niet baden! De artillerie van het vertrouwen op God zal in dezen oorlog zegevieren. Frankrijks verleden is groot. Het was een Frankrijk dat geloofde. De tegenwoordige toestand van Frankrijk is ellendig; daar is een Frankrijk dat gevoelt, dat het niet meer gelooven kan. Zal het in de toekomst beter worden? Aan de hand Gods, alleen aan de hand Gods! O, een volk van dooden bedekt het veld. Hoe zwaar is het, op dit nationale kerkhof nog Godloochenaar te zijn. Ik kan het niet; ik kan het niet. Ik heb mijzelven bedrogen en ook u die mijne boeken gelezen en mijne liederen gezongen hebt. Het was een dwaze waan, een razernij, een woeste droom!"

Tot onze spijt kunnen wij uit deze woorden niet opmaken, dat deze gewezen vrijdenker ook inziet, dat Frankrijk door de herroeping van het edict van Nantes zich van beste elementen en van zijn edelste zonen ontdaan heeft.

Deze belijdenis is zeker treffend. Jammer maar dat de manier waarop Lavredan het Fransche volk weder zoekt te bewegen tot het geloof, zoo diep treurig moet genoemd worden. In plaats van de kerk te steunen om hare roeping te volbrengen, tracht hij het tooneel daarvoor te gebruiken. Kort geleden werd in de Comédie Française door een bekend tooneelspeler een door Lavredan opgestelde geloofsbelijdenis voorgedragen. Deze luidde: »Credo. Ik geloof aan de overwinning door onze soldaten, aan de kennis en toewijding van onze generaals. Ik geloof aan het eeuwige, onvergankelijke Frankrijk. Ik geloof aan het loon van de smart en aan de verdienste der hoop. Ik geloof aan het bloed der wonden, aan het water van het wijwatervat, aan het vuur der artillerie, aan de vlammen der waskaarsen, aan de kralen van den rozenkrans Ik geloof aan de heilige geloften der Ouden van dagen en aan de allesvermogende onschuld der kinderen. Ik geloof aan het gebed der vrouwen, aan de heldhaftige slapeloosheid der echtelieden, aan de vrome berusting der moeders, aan de reinheid onzer zaak en aan den onbevlekten roem onzer vaandels. Ik geloof aan ons groot verleden, aan ons groot heden, aan onze nog grootere toekomst. Ik geloof aan de handen die met ijzer gewapend zijn en aan de handen die tot gebed gevouwen zijn. Ik geloof aan ons. Ik geloof aan God. Ik geloof, ik geloof."

GEMENGD NIEUWS

»Kom naar de kerk«. Door de Free Church Council van Engeland is eene »Come to Church« beweging op touw gezet. Het doel is, dat ieder die daaraan wil deelnemen, iemand, of sooveel als men bereiken kan, uitnoodigt, op Zondag 24 Januari en op Zondag 31 Januari met hem de kerk te bezoeken. Niet alleen predikanten van de Vrije Kerken, maar ook die van de Staatskerken nemen daaraan deel. Als het gelukt is menschen mede naar de kerk te lokken, dan wil men hen daarna ook verder bewerken.

De populairste man in Duitschland is ongetwijfeld generaal von Hindenburg, de bevrijder van Oost-Prulsen. Hij is niet alleen een geniaal veldheer, maar ook een beslist belijder van den Christus. Hij houdt elken morgen en avond in zijn gezin huisgodsdienstoefening. In dezen grooten veldtocht leest hij dagelijks in Gods Woord en voor en in den strijd zoekt hij kracht in het gebed. De uitspraak van Cromwell, dat zijn beste soldaten ook de beste bidders waren, wordt door von Hindenburg bevestigd.

Een Prins te velde. In het Fransche blad *Le Temps* beschrijft eene Fransche vrouw, die als ziekenverpleegster in het militair hospitaal te Reims werkzaam is, hoe vriendelijk de Duitsche soldaten tegen de ziekenverpleegsters waren, toen zij voor het eerst Reims binnentrokken. Zij verhaalt voorts: »Op de straat werd ik hoffelijk door een jong officier die met stof overdekt was, gegroet. Hij vraagde mij of er in het hospitaal nog niet plaats was voor een paar mannen; het zou hem zoo veel genoegen doen als er voor hen gezorgd werd. Ik antwoordde, dat het onmogelijk was nog iemand op te nemen, omdat zij voor onze kranken nauwelijks iets te eten hadden. Na eenige minuten zag ik denzelfden jongen officier weder, toen hij uit een winkel kwam. Hij droeg een paar groote brooden, ettelijke worsten en onderscheidene kleine paketten, met een ijver als een oppasser van een officier. De Russische soldaten zeiden mij, dat deze jonge officier August Wilhelm was, de vierde zoon van den Keizer, die zich overal zelf interesseert voor de verzorging zijner soldaten.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE SPEELMAN.

XXXVII.

EEN VERZOEK.

„Maar" zei Louise »als nu alle menschen eens goed werden en geen kwaad meer deden, zou er dan ook niemand meer ziek worden of sterven?"

„Beste meid" antwoordde de domine glimlachend, „dat alle menschen goed worden is helaas niet te verwachten. Het staat ook nergens in Gods Woord. Maar daarbij, zooals ik reeds zeide, de vele booze dingen op aarde zijn het gevolg en de straf der zonde. En die zonde blijft bestaan, ook al zou iemand later goed worden. Als een kind gisteren stout is geweest en vandaag goed oppast, dan neemt toch dat goede oppassen het kwaad van den vorigen dag niet weg. Ook kan een mensch uit zich zelf nooit goed doen. Hij is onbekwaam tot eenig goed en geneigd tot alle kwaad, zegt de Bijbel".

Mevrouw die nog altijd goed luisterde, schudde bij deze woorden ongeduldig het hoofd. Doch de domine zag het niet en ging voort:

„Wij zouden door onze zonden en boosheden steeds ongelukkiger worden en niets goeds meer mogen verwachten, indien de Heere God niet in Zijn groote liefde een weg had aangewezen, waardoor boozen en zondaren zoo als wij zijn toch weer een zalig en heerlijk leven kunnen verkrijgen. Daartoe heeft Hij Zijn Zoon den Heere Jezus Christus, in de wereld gezonden, die geboren is, geleefd en geleden heeft op aarde, opdat wij die het niet verdiend hebben de zaligheid zouden erven. Hij heeft de schuld en de straf gedragen, die het deel der zondaren moest zijn. De Bijbel zegt in Joh. 3 : 16:

Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeborenen Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe."

Het gesprek duurde nog een poosje voort tot